

всенародним святом, а акт голосування – почесним обов'язком кожного громадянина. Це у 1980–х роках на виборчій дільниці можна було побачити запізнілого виборця у спортивному костюмі чи хатніх капцях, а за часів сталінщини громадяни йшли голосувати організовано, у святковому вбранні, тримаючи в руках прапори, портрети вождя та агітаційні плакати. Більшість виборців голосували у першій половині дня, а на окремих виборчих дільницях процес голосування завершувався о 8 год. ранку, після чого люди долучалися до народних гулянь. Біля виборчих дільниць лунала музика, виступали самодіяльні колективи, працювали буфети з наїдками, відбувалися танці та спортивні змагання.

У східноукраїнських та південних областях УРСР день виборів до ВР СРСР 10 лютого 1946 року минув за усталеним сценарієм, адже мешканці цього регіону уже були призвичаєні до радянських політичних практик. Усвідомлюючи, що виборчий процес жорстко контролюється партійними органами та спецслужбами, люди остерігалися входити з владою у конфлікт, тому з самого ранку спішили на виборчі дільниці. Явка на вибори тут наближалася до 99,9%, рівно ж за блок комуністів і безпартійних незмінно голосували 99,6–99,9% громадян, а протестні голоси становили менше 1%. Наскільки щирими були громадяни у вияві своїх політичних уподобань, сьогодні сказати важко, адже жодних соціальних опитувань у Радянському Союзі не проводилося. Проте численні антирадянські висловлювання, зафіксовані працівниками спецслужб, вказують на наявність помітних опозиційних настроїв. Зокрема, інженер Макеївського заводу ім. Кірова Сталінської обл. В. І. Газулов у розмові з колегами охарактеризував радянську виборчу систему наступним чином: «Вибори до Верховної Ради не демократичні, кандидати не обираються, а назначаються партійною організацією, а потім прізвище вносять у бюлетені, які механічно роздають виборцям. Коло, яке виборці роблять від стола до урни, називається таємним голосуванням» [4, арк. 9зв]. Подібну оцінку радянським виборам дав майстер механічного цеху Сумського заводу ім. Фрунзе І. Г. Філімонов: «Кажуть, у нас якнайширша демократія, а насправді усі ці вибори – суцільна лялькова комедія, всі, хто сидить угорі, той і буде сидіти при владі» [5, арк. 73]². Можна припустити, що незгідних з партійним вибором було значно більше, проте атмосфера терору змушувала людей тримати язик за зубами.

Якщо вірити радянській пресі, то голосування у західному регіоні УРСР також проходило організовано і навіть урочисто. Місцеві газети писали про натовпи святково вбраних виборців, які з радісними обличчями спішили віддати свій голос за ставлеників партії. У промовах під час імпровізованих мітингів люди дякували членам уряду і партії за визволення від польського гніту та можливість вільно жити у сім'ї братніх радянських народів. Зокрема, у звіті секретаря Сокальського РК КП(б)У (Львівська обл.) Федоряченка зазначалося, що у с. Льковичі один із найстарших господарів Кондратюк, опускаючи бюлетень в урну, промовив: «Я голосую за нашу рідну справу, за щастя і долю галицького народу, за радянську владу, за партію Леніна–Сталіна, за товариша Сталіна і це з великою радістю зроблять всі наші виборці села» [6, арк. 16–21 (2620–2625)].

Насправді ж, день виборів 10 лютого 1946 року у західноукраїнських областях не лише не став «святом демократії», але й перетворився на жорстке протистояння між владою і населенням. Незважаючи на потужну пропагандистську кампанію, адміністративний тиск та репресивні акції, влада так і не зуміла переконати західних українців взяти участь у голосуванні, тож у більшості населених пунктів на момент відкриття виборчих дільниць нікого, окрім членів виборчої комісії, уповноважених з районів та гарнізонників не було. У багатьох селах були відсутніми голова та члени виборчої комісії, які, виконуючи вказівки провідників ОУН і УПА, заздалегідь втекли у ліс, виїхали до міста чи демонстративно відмовлялися виконувати свої функції.

Ставлення західних українців до процесу голосування зумовлювалося загальним ворожим сприйняттям радянського режиму, а також було відзеркаленням непростой суспільно–політичної ситуації у регіоні, де влада, не зумівши приборкати самостійницьких прагнень населення, жорстко розправлялася з учасниками національно–визвольного руху. Антирадянські настрої західних українців, підкріплені антивиборчою пропагандою ОУН та бойовими діями УПА, вилилися у масовий бойкот виборів. Особливо активно бойкотували вибори селяни. Щоб не йти до виборчих приміщень, люди ховалися на горищах, у льохах і стодолах, вдавляли хворих і навіть божевільних, розпочинали якусь невідкладну роботу тощо. Сміливіші відверто заявляли про своє небажання голосувати за представників влади, яка довела їх до повного зубожіння, чинить насильства та репресії [3, арк. 8–10зв]. Усвідомлюючи неправомірність дій влади, яка застосовувала силу до своїх громадян під час виборів, від голосування відмовлялися навіть учителі–східняки, скеровані у західноукраїнські області з метою насадження тут ідеології режиму, а також червоноармійці, значна частина яких симпатизували місцевому населенню [3, арк. 7–12].

Усвідомивши, що виборчий процес опинився під загрозою, влада застосувала силу. Не дочекавшись добровільної явки населення на виборчі дільниці, уповноважені з районів та енкаведисти за допомогою військових зганяли людей до виборчих приміщень під багнетами та кулеметами. Людям погрожували арештами, вивозом на Сибір, нищили майно, спалювали хати та присадибні будівлі. Селян, що чинили спротив, виганяли з хат роздягнутими і босими, годинами тримали на морозі, били до каліцтва, навіть вбивали або скатована жертва помирала за кілька днів у лікарні. Тих, хто намагався втекти з села і пересидіти день виборів у лісі, завертали назад завбачливо розташовані довкруг сіл застави, озброєні кулеметами і гарматами. Звіти провідників ОУН про перебіг виборів до ВР СРСР 9 лютого 1946 року фіксують тисячі таких випадків. Зокрема, у с. Братківці Стрийського р-ну Дрогобицької обл. людей вигнали з церкви, перервавши Богослужіння, і, як злочинців, з піднятими руками конвоювали до приміщення сільради [2, арк. 47]. У с. Шутово Яворівського р-ну Львівської обл. з метою залякати населення, представники влади імітували вивезення на Сибір, саджаючи людей у автомашини цілими сім'ями, – натомість підвозили до виборчих дільниць [2, арк. 301зв]. У с. Добрівляни на Станіславщині селян на вибори гнали танком [2, арк. 136], у іншому селі підганяли натовп, кидаючи позаду нього гранати і под. [2, арк. 50].

Спротив населення викликав у окремих чиновників та силовиків приступи зоологічної люті. Масові випадки побиття людей зафіксовано на Львівщині, де, як стверджують документи ОУН, «доходило до трагічних випадків і нечуваних звірств». З огляду на те, що найзатятіший опір чинили саме жінки, вони першими ставали жертвами побиття. Зокрема, у с. Твіржа Мостиського р-ну за відмову голосувати енкаведисти побили вагітну жінку десятника Чижя, яка народила неживу дитину [3, арк. 7–12]. У с. Ілем'я Рожнятівського р-ну Станіславської обл. по дорозі до виборчої дільниці Явдосі Гаврилук пробили штиком груди, Марії Тріш відірвали вухо, а Марії Луцик висмикнули жмут волосся на голові [2, арк. 276].

Побитих та переляканих людей групами заганяли до виборчих приміщень, де розгортався наступний етап протистояння. Про дотримання законності під час голосування не йшлося, адже партійці видали негласні вказівки вжити будь-яких засобів для «успішного завершення виборчого процесу» [2, арк. 45зв–46]. Людей змушували голосувати, націливши на них дула автоматів. Виборцям, які не хотіли брати до рук бюлетенів, впихали їх силоміць. Найчастіше процес голосування виглядав так: один із енкаведистів тримав руку виборця з бюлетенем над урною, а інший бив по ній палицею, – таким чином, бюлетень опинявся в урні. Кожний такий акт примусу представники влади супроводжували словами: «От, маладець, прогаласавал!» або «Ну, іді, сволоць, прогаласавал» [2, арк. 48зв].

До виборчих кабін майже ніхто не заходив, адже в умовах безальтернативної виборчої системи «кабінка для таємного голосування ставала тестом на лояльність» [8, с. 74], до того ж селяни намагалися якнайшвидше опустити виборчу дільницю. Непоодинокими були випадки, коли людей, які довший час затримувалися у кабінках, заарештовували або змушували показувати бюлетені перед опусканням в урну членам виборчої комісії [2, арк. 50–50зв]. А мешканця с. Дідушків Стрийського р-ну Дрогобицької обл. Василя Мельника заарештували лише за те, що він намагався увійти до кабінки [2, арк. 50зв]. У окремих селах кабін взагалі не було або вони були закриті марлею, і можна було бачити все, що там відбувалося (с. Смерже, Славського р-ну, Дрогобицької обл.) [3, арк. 8–10зв]. У м. Сколе біля кабін стояли бійці з автоматами, які відбирали від людей бюлетені і самі кидали їх до урн [2, арк. 50зв].

Не зважаючи на терор, більшість населення все ж уникла етапування на виборчі дільниці, й за якийсь час вони далі зяли пустою. Тож, влада змушена була відправити посильних з урнами, які ходили від хати до хати й збирали глоси людей. Однак і ця ініціатива влади не знайшла розуміння з боку населення. Селяни надалі відмовлялися голосувати, зачинялися у хатах або виштовхували «колядників», як одразу ж зневажливо охрестили посильних, за двері. У с. Завадка Калузького р-ну Станіславської обл. Василь Дзюга і Катерина Когут зустріли посильних словами: «Ми голосувати не ідем, голосуйте собі самі. Ми не маємо за що голосувати. Може, за те, що привезлисте нам корости, тифу, забралисте в нас останній кусок хліба, останню бараболу? Ще хочете, щоб ми за вас голосували? Не дочекаєте цього!» [2, арк. 180]. Мешканець с. Тростянець Долинського р-ну Станіславської обл. Петро Кобльовський подер бюлетень

на очах у енкаведистів [2, арк. 158], а Ксенія Свистун із с. Белеїв вкинула його у піч [2, арк. 158]. Інколи траплялися курйозні випадки, як от у селі Мостиці на Калущині, де 86-літня бабуся Явдоха Люнда лила на енкаведистів воду та біла їх кочергою [2, арк. 174–180]. Однак, найчастіше такі вияви протесту закінчувалися побиттям або й смертю протестувальників. Наприклад, у с. Яворів Станіславської обл. Параскевія Чулуб перешкоджала посильному вкинути за неї бюлетень до урни, за що він вистрілив у жінку з гвинтівки і продовжував бити ногами, поки вона не померла [2, арк. 49зв].

Часто агресивна поведінка людей «детонувала ланцюгову реакцію саботування процесу голосування в окремих населених пунктах» [11, с. 70–75]. Наприклад, у с. Нягрин Долинського р-ну Станіславської обл. група жінок у день виборів зібралася біля сільради й вимагали пояснень від представників режиму з приводу незаконних методів голосування. Не задовільнившись відповіддю, жінки палицями прогнали виборчу комісію та представників з району з виборчої дільниці, зупинивши процес голосування. До протестувальниць приєдналися інші селяни, які продовжили висувати претензії до влади: вимагали звільнити заарештованих, повернути односельців з Сибіру та ін. Розігнати натовп енкаведисти зуміли лише стріляючи понад голови юрбі [2, арк. 145].

Зрозуміло, що про жодні народні гуляння тут не могло бути й мови. Рівно ж, мало було охочих користати з товарів першої необхідності, які напередодні виборів завезли до сільських магазинів, адже подібна форма агітації викликала у мешканців Західної України іронічні спогади про «виборчу ковбасу» під час виборів до польського сейму. У більшості випадків згадані товари розподіляли між собою сільська адміністрація та гарнізонними [3, арк. 133–146].

Незважаючи на терор та примус, влада не отримала бажаного виборця біля виборчих урн, тож, при підрахунках голосів змушена була вдаватися до зловживань та фальсифікацій. Нестачу бюлетенів уповноважені з районів поповнювали самі, вкидаючи їх в урну по кільканадцять штук нараз [12, с. 227]. У результаті при підрахунках число бюлетенів часто перевищувало загальну кількість виборців, уповноважених до голосування. Наприклад, у с. Мостиці Калузького р-ну Станіславської обл. в урні виявили 100 надлишкових голосів [2, арк. 156–165зв], у с. Тростянець Долинського р-ну – 28 [2, арк. 275], у с. Демінка Лісна Жидачівського р-ну Дрогобицької обл. – 63 [2, арк. 66–69], а у с. Семирівка Краковецького р-ну на Львівщині – 16 [2, арк. 324] і т.д.

На багатьох виборчих дільницях при обчисленні голосів, як дійсні, враховували бюлетені із перекресленими прізвищами кандидатів та антирадянськими написами, стираючи написане гумкою або підмінюючи його новим, для чого у кожного уповноваженого з району було кілька десятків бюлетенів «про запас» [1, арк. 157–159]. Таким чином, у протоколи вписували не отримані результати, а потрібну владі цифру, і під страхом арешту примушували членів комісії засвідчити його своїми підписами. Коли ж вони відмовлялися, фальшивий протокол затверджували енкаведисти з числа охоронців виборчої дільниці, – і сфальсифікований таким чином

документ відправляли в район. Членів виборчої комісії, які противилися беззаконню, заарештовували або просто ігнорували.

Отже, лише застосування сили та численні фальсифікації під час підрахунку голосів дозволили владі заявити про однаковість голосування населення Західної України на виборах до ВР СРСР 10 лютого 1946 року та переконливу перемогу блоку комуністів і безпартійних. Насправді ж, ці вибори не мали ні демократичного, ні легітимного характеру і по-суті були зірвані. У містах, з огляду на більшу залежність населення від чиновників і партійного начальства, наявність численніших гарнізонів та слабші впливи ОУН, владі відносно вдалося налагодити процес голосування. Хоча й тут не обійшлося без примусу та фальсифікацій, адже далеко не всі містяни прагнули виконати свій «почесний громадянський обов'язок». А от нескелетивізоване село висмикувалося владі з рук. Представники режиму не мали достатніх важелів впливу на селянина-одноосібника, соціальне та матеріальне становище якого з приходом радянської влади лише погіршувалося. До того ж, знаходячись на найнижчому соціальному шаблі, селяни звикли почуватися незалежними від влади, адже як писав відомий поет Борис Олійник, «нема такого цабе на світі, котре б хлібороба з посади зняло» [9]. Водночас давався взнаки електоральний досвід, отриманий західними українцями у парламентських структурах Австрійської імперії та міжвоєнної Польщі, з висоти якого люди сподівалися відмовою від голосування анулювати виборчий процес і усунути зненавиджену владу. У багатьох селах ніхто, окрім представників адміністрації та гарнізонників не голосував, у інших – під примусом голосувала хіба четверта частина населення або лише кілька осіб. Добровільно голосуючих були одиниці.

Те, що вибори у західноукраїнських областях закінчилися повним провалом, визнавали і самі представники влади. Зокрема, підводячи підсумки по голосуванню на виборчій дільниці у с. Блюдники Галицького р-ну Станіславської області, уповноважений з району оперпрацівник НКВС Коростельов сказав: «ми маємо всього 12 голосів патріотичних» [3, арк. 147–153], маючи на увазі себе та бійців гарнізону, які єдині проголосували добровільно. Посадовці у своїх звітах також підкреслювали, що отримати контрольовані результати голосування владі вдалося лише із застосуванням військової сили. Перший секретар Дрогобицького обкому КП(б)У С. А. Олексенко, підводячи підсумки голосування по області, підкреслив: «Я повинен сказати, що працівники армії, починаючи від командуючого, членів Військової Ради і кінчаючи рядовим, надали величезну услугу обласній партійній організації у підготовці і проведенні виборів у Верховну Раду СРСР і ліквідації решток українсько-німецьких націоналістів. Без допомоги армії ми справу провалили б» [7, арк. 14 (3044)]. Усвідомлюючи, що швидкої зміни у настроях населення не відбудеться, представники режиму наступні вибори також планували провести під прикриттям військ ЧА. Зокрема, голова Ходорівського районного відділення НКВС на нараді обласного партійного активу Дрогобицької парторганізації 16 лютого 1946 року зауважив: «Кажуть, що військові частини скоро підуть. Якщо це так, то нас чекає повний

крах на наступних виборах до Верховної Ради УРСР» [7, арк. 6 (3035)].

Таким чином, застосувавши у день голосування адміністративний примус та терор супроти мешканців західноукраїнських земель, влада отримала формальне визнання легітимного статусу у регіоні. Однак, насправді симпатії західноукраїнської людності залишалися на боці учасників українського національно-визвольного руху, які боролися за створення незалежної Української Держави. На відміну від мешканців Великої України, які уже давно не бачили протестного виходу із ситуації, західні українці вчинили масовий бойкот сталінським виборам без вибору, створивши небезпечний прецедент, який, у разі поширення, міг загрожувати монолітності СРСР.

Список використаних джерел

1. 'Галузевий державний архів Служби Безпеки України', Ф.13, Спр.376, Т.22.
2. Там само, Т.38.
3. Там само, Т.39.
4. Там само, Ф.16, Оп.1, Спр.560.
5. Там само, Спр.562.
6. 'Державний архів Львівської області', Ф.3, Оп.1, Спр.479.
7. Там само, Ф.5001, Оп.7, Спр.20.
8. Кульницький, С., 2007. 'Подарунок Сталіна радянському електорату (До 70-річчя «великого терору»)», 3 архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ, Київ, №1 (28), с.74.
9. Олійник, Б., 'Пізнання'. [online] Доступно: http://www.poetryclub.com.ua/metsr_poem.php?poem=17617
10. Солодько, П., 2011. 'Про політичне життя у повоєнному Києві (1945–53) – лекція Сергія Єкельчика', *Українська правда*, Київ, 13 грудня.
11. Стародубець, Г., 2016. 'Особливості електоральної поведінки повстанського заплілля в умовах радянської виборчої кампанії 1946 р.', *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія*, Тернопіль, с.70–75.
12. 'УГВР в світлі постанов Великого Збору та інших документів з діяльності 1941–1951 рр.', 1956. [Б.М.]: *Видання Закордонних Частин Організації Українських Націоналістів*, 353 с.

References

1. 'Galuzevyj derzhavnyj arhiv Sluzhby Bezpeky Ukrainy (Branch State Archive of the Security Service of Ukraine)', F.13, Spr.376, T.22.
2. Tam samo (Ibid), T.38.
3. Tam samo (Ibid), T.39.
4. Tam samo (Ibid), F.16, Op.1, Spr.560.
5. Tam samo (Ibid), Spr.562.
6. 'Derzhavnyj arhiv L'viv's'koi oblasti (State Archive of Lviv Oblast)', F.3, Op.1, Spr.479.
7. Tam samo (Ibid), F.5001, Op.7, Spr.20.
8. Kul'nyts'kyj, S., 2007. 'Podarunok Stalina radjans'komu elektoratu (Do 70-richchja «velykogo teroru») (Stalin's Gift to the Soviet Electorate (To the 70th Anniversary of the „Great Terror”))', *Z arhiviv VUCHK-GPU-NKVD-KGB*, Kyi'v, №1 (28), s.74.
9. Olijnyk, B., 'Piznannja (Knowledge)'. [online] Dostupno: http://www.poetryclub.com.ua/metsr_poem.php?poem=17617
10. Solod'ko, P., 2011. 'Pro polityчне zhyttja u povojennomu Kyjevi (1945–53) – lekcija Sergija Jekel'chyka (On Political Life in Postwar Kiev (1945–53) – Sergei Yekelchik's Lecture)', *Ukrai'ns'ka pravda*, Kyi'v, 13 grudnja.
11. Starodubec', G., 2016. 'Osoblyvosti elektoral'noi' povedinky povstans'kogo zapillja v umovah radjans'koi' vyborchoi' kampanii' 1946 r. (Features of Electoral Behavior of the Rebel Zapillya in the Conditions of the Soviet Electoral Campaign of 1946)', *Naukovi zapysky Ternopil's'kogo nacional'nogo pedagogichnogo universytetu imeni Volodymyra Gnatjuka. Serija: Istorija*, Ternopil', s.70–75.
12. 'UGVR v svitli postanov Velykogo Zboru ta inshyh dokumentiv z dijal'nosti 1941–1951 rr. (OGVR in the light of the resolutions of the Grand Assembly and other documents on the activities of 1941–1951)', 1956. [B.M.]: *Iydannja Zakordonnyh Chastyn Organizacii 'Ukrai'ns'kyh Nacionalistiv*, 353 s.

Stasiuk O. Y., candidate of historical sciences, senior researcher of the Institute of Ukrainian Studies I. Krypiakevych NAS of Ukraine (Ukraine, Lviv), ol_stasiuk@ukr.net, <http://orcid.org/0000-0002-2957-0432>

The day of elections to the Supreme Soviet of the USSR on February 10, 1946, in the western regions of the Ukrainian SSR

The article highlights the voting process in the western regions of the USSR during the elections to the Supreme Soviet of the USSR on February 10, 1946. It was revealed, that unlike the eastern and southern regions of the USSR, where elections were held in a well-established scenario, the elections day in the western Ukrainian region resulted in a tough confrontation between the authorities and the population. The repressive activities of authorities to include and activate the voting process in order to achieve controlled results are disclosed in the article. It is emphasized, that the authorities could declare the support of pro-authority candidates by the local population only in consequence of the use of administrative pressure and military force, as well as numerous manipulations in counting votes. The factors, which formed the electoral behavior of population of the western Ukrainian regions forced them to protest in the most diverse forms (including military), are outlined. It is proved, that the official results of voting do not reflect the real political views of the population.

Keywords: *Western regions of the Ukrainian SSR, elections to the Supreme Soviet of USSR, election process, reaction of the population, armed formations of the OUN and UPA.*

* * *

УДК 930.1:316.4.063.7 (477)«1944/1964»

Довбня О. А.,

кандидат історичних наук, доцент
(Україна, Краматорськ), olga.dov.2003@ukr.net,
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2382-4160>

**СУЧАСНА ВІТЧИЗНЯНА ІСТОРИОГРАФІЯ
РЕПРЕСИВНОЇ ПОЛІТИКИ РАДЯНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ
ЩОДО ПРОТЕСТАНТСЬКИХ ДЕНОМІНАЦІЙ В УРСР
У 1944–1964 РР.**

Досліджується стан наукової розробки проблеми репресивної політики компартійно-радянського режиму стосовно протестантських деномінацій в Радянській Україні у період «пізнього сталінізму» та «хрущовської відлиги». Проаналізовані проблематика праць та погляди вітчизняних науковців на репресивну складову взаємовідносин радянської держави та протестантських громад в окреслений період, а також визначені перспективи подальших досліджень. З'ясовано, що в центрі уваги вітчизняних науковців перебувають наступні аспекти: нормативно-правова база щодо діяльності протестантських релігійних громад в УРСР; розвиток та механізм реалізації антирелігійної політики в УРСР; співпраця радянських і партійних органів влади з судовими та правоохоронними структурами, які забезпечували здійснення антирелігійної політики в УРСР; причини, етапи, форми та наслідки застосування каральних заходів проти протестантів; регіональні особливості репресивної політики радянської держави щодо протестантських деномінацій.

Ключові слова: *компартійно-радянський режим, каральні заходи, депортація, протестантська громада, Свідки Єгови, баптисти, адвентисти сьомого дня, п'ятидесятники, Реформатська церква.*

У сучасній вітчизняній історичній науці відсутні праці, в яких репресивна політика компартійно-радянського режиму щодо протестантських деномінацій в УРСР у 1944–1964 рр. є предметом комплексного історіографічного аналізу. Водночас слід зазначити, що історіографічний огляд літератури, дотичної до теми розвідок, здійснили Ю. Вільховий [8, с. 16–28], В. Войналович [9, с. 20–32], І. Данілова [13, с. 12–39], Ю. Зінько [17], О. Лешко [22, с. 38–55], Я. Стоцький [32, с. 19–36], Л. Капітан [19, с. 12–41], Г. Маринченко [25], В. Боднар [5, с. 10–18] та С. Петров [29]. У зв'язку з цим актуальним є з'ясування здобутків вітчизняних науковців у висвітленні окресленої проблеми, систематизація напрацювань та визначення перспектив подальших досліджень.

Мета запропонованої статті – аналіз сучасної української історичної літератури, в якій висвітлюється репресивна політика радянської держави щодо протестантських деномінацій в УРСР у 1944–1964 рр.

Публікація є продовженням висвітлення автором проблематики, пов'язаної з репресивною політикою компартійно-радянського режиму щодо різних категорій населення України, у контексті розвитку сучасної вітчизняної історичної науки. Стаття виконана в рамках комплексної науково-дослідної теми: «Соціум УСРР–УРСР в умовах державного терору радянської доби 1917–1950-х рр. (державний реєстраційний номер – 0114U 007377)», що включена до тематичного плану Інституту історії України НАН України.

Хронологічні рамки статті мають два параметри: 1) конкретно-історичний – 1944–1964 рр.; 2) історіографічний, який стосується історичної літератури, що вийшла друком у 1991–2018 рр. Географічні рамки – територія УРСР за адміністративно-територіальним поділом у 1944–1964 рр.

Репресії компартійно-радянського режиму проти протестантів ніколи не припинялися і були невід'ємною складовою державної політики у сфері релігії та Церкви. Розглянемо відображення у сучасній вітчизняній історіографії репресивної політики компартійно-радянського режиму щодо протестантів УРСР у період «пізнього сталінізму» та «хрущовської відлиги». Основну увагу приділимо проблематиці праць та поглядам дослідників на репресивну складову взаємовідносин радянської держави та протестантських громад в окреслений період.

Спираючись на проблемно-хронологічний метод історіографічного пізнання, аналіз наукової літератури за цією темою розпочнемо з праць Ю. Вільхового [7], І. Данілової [13], І. Зінько [15] та Л. Бабенко [1], в яких висвітлені репресивні заходи компартійно-радянського режиму проти протестантів УРСР упродовж повсякденного десятиліття. При цьому Ю. Вільховий, аналізуючи заходи владних структур СРСР щодо скорочення релігійної мережі протестантських церков України, обстоює думку, що посилення репресій відбулося в 1949–1954 рр. і було спрямоване проти незареєстрованих громад християн евангельської віри (далі – ХЄВ), адвентистів-реформаторів, чистих баптистів та різних дрібних формуваль.

І. Данілова, досліджуючи релігійне життя в радянській Україні, стверджує, що держава офіційно надавала право протестантським громадам на реєстрацію й розвиток, на практиці ж вірні відчували жорсткий тиск, адміністративний контроль з боку державних органів влади та піддавалися різним формам репресій. Боротьбу з незареєстрованими релігійними громадами на місцях, зазначає історик, проводили апарати обласних, районних виконкомів, міських рад, міліції, інформация про їх діяльність передавалася в органи держбезпеки, які проти найбільш активних протестантів порушували кримінальні справи, за якими їх арештовували, майно релігійних громад конфіскували, а діяльність забороняли як соціально шкідливу. Результатами загальнодержавної антирелігійної кампанії у повоєнний час, підсумовує І. Данілова, стало зменшення релігійної активності й перехід до нелегальних форм задоволення релігійних потреб. Найбільше від утисків